

EUROPESE PERSPECTIEVEN VOOR EEN GEOCONSERVERINGSPOLITIEK

door

Marc GALLE¹

1. INLEIDING

De studie van de aardkorst, haar eigenschappen en geschiedenis gebeurt zeer dikwijls in groeven en mijnen (rechtstreekse geologische en fysisch-geografische waarnemingspunten). Groeven en mijnen zijn echter stortplaatsen geworden van huisvuil, industrieel afval, zelfs van radio-actief afval. De grootste groeven, die door hun omvang het interessants zijn, zijn juist wegens die omvang ook het meest gegeerd als stortplaats. Niet zelden houdt de exploitatie daarom gelijke tred met het volstorten. Daardoor gaat het verdwijnen van waardevolle waarnemingspunten dikwijls hand in hand met het scheppen van milieuproblemen.

Ongelukkig genoeg is dit geen louter Belgisch fenomeen. Nagenoeg alle Europese landen kampen met gelijkaardige moeilijkheden. Toch is de reactie, zowel van het grote publiek als van de Overheid, grondig verschillend. In de meeste Europese landen is onder invloed van de nijpende milieuproblematiek, een bewustzijnproces op gang gekomen, dat langzaam maar zeker ook op beleidsvlak koerscorrecties heeft mogelijk gemaakt. Daarenboven wordt in alle mediavormen (geschreven pers, radio, TV,) ruim aandacht geschonken aan de milieu-problematiek, waar de bescherming en het beheer van "aardse objecten", samen met fauna en flora, integraal deel van uitmaakt. Elke activiteit in verband met deze problematiek, zal zich dan ook van belangstelling verzekerd weten.

Het ligt voor de hand dat het verhoogde milieubewustzijn van de burger, steeds kwalitatief betere tussenkomsten van de Overheid ten gevolge zal (moeten) hebben. Zowel het milieubewustwordingsproces van het grote publiek enerzijds als het Overheidsoptreden anderzijds dient begeleid te worden door een wetenschappelijke ondersteuning, die moet toelaten beide adekwaat op elkaar af te stemmen. Dit begeleidingsproces is een

publiek proces dat zich op alle maatschappelijke échelons afspeelt.

Dikwijls lag origineel denkwerk en geduldig milieubewustzijn hieraan mee ten grondslag. Ook binnen de industriële wereld neemt het milieubewustzijn toe. Inzonderheid in de wereld van de extractie-nijverheid (mijnen, groeven, olievelden, ...) ligt een breed terrein braak, waarop trouwens door de maatschappijen reeds voorzichtige eerste stappen werden genomen. Conservatie van belangrijke geologische en fysisch-geografische objecten maakt daarom thans het voorwerp uit van actieve internationale bekommernis en overleg.

2. NATUURBESCHERMING

Uit een vraaggesprek met François Ramade, hoogleraar ecologie en zoölogie (Université de Paris-Sud/Orsay), lichten wij volgende vragen en antwoorden :

**"On parle beaucoup de "protection de la nature".
La nature est-elle aussi menacée qu'on le dit ?**

La protection de la nature est une idée européenne. Déjà au XIIIème siècle, les rois de Pologne avaient créé une réserve biologique pour protéger l'auroch en voie de disparition. Le code forestier, établi par Colbert, visait aussi - au travers de la création des forêts domaniales - à conserver des ressources naturelles. Mais, l'émergence d'une conception scientifique de protection de la nature ne remonte qu'au siècle dernier.

C'est en France que s'est créée la première société de protection de la nature des temps modernes ... la Société nationale de protection de la nature (SNPN) en 1853 ! Depuis, les anglo-saxons nous ont largement dépassés. Ils ont aussi joué un rôle fondamental dans l'édification de la science écologique : il n'est pas fortuit qu'historiquement, la première société savante

¹ Lid van het Europees Parlement, Belliardstraat 97-113 - B-1040 Brussel.

d'écologie, fut la British Ecological Society, laquelle vit le jour dès 1913.

Bien qu'on rencontre en France dès le siècle dernier des biologistes ayant réalisé une oeuvre pionnière en écologie, la reconnaissance de cette discipline à part entière dans les milieux académiques de notre pays est beaucoup plus récente, de même que dans les pays d'Europe méditerranéenne. Ceci est encore plus vrai quand on prend en considération la mise en oeuvre des mesures concrètes de protection de la nature.

Prenons l'exemple des parcs nationaux et réserves analogues. Le premier parc naturel des temps modernes, celui de Yellowstone, aux Etats-Unis, date de 1872. Le premier parc naturel d'Europe moderne remonte à 1906, en Suède, suivi par la Suisse en 1914 mais il a fallu attendre 1963 pour que soit votée, en France, la loi de création de tels parcs ! A présent, et partout dans le monde, les parcs nationaux constituent la catégorie d'aire protégée la plus répandue qui présente un statut de protection satisfaisant pour les habitats naturels qu'elle renferme.

L'Union Internationale pour la Conservation de la Nature, l'UICN, qui a créé la réglementation internationale des parcs nationaux et autres réserves analogues, distingue dix catégories d'aires protégées. Entre autres les réserves naturelles intégrales, vouées à la recherche scientifique et à la protection d'écosystèmes exceptionnels et les parcs nationaux, eux aussi destinés à conserver les écosystèmes le plus proche possible des conditions naturelles, mais qui autorisent aussi des activités touristiques sous une forme compatible avec les objectifs de conservation. Aujourd'hui, il existe une centaine de ces parcs à travers l'Europe occidentale.

Les zones littorales sont les plus menacées en raison de l'industrialisation et de la pression touristique croissante. Le "Plan Bleu" du Programme des Nations Unies pour l'environnement prévoit dans sa perspective la plus pessimiste quelque 750 millions de touristes sur le pourtour méditerranéen en 2025 ! Tous les écosystèmes fragiles : lagunes côtières, dunes, falaises... seraient alors en danger de mort d'autant plus que les appétits immobiliers visent plus spécialement le littoral. Ces zones sont exposées également à la pollution de l'air, des eaux et des sols car même des zones très bien protégées peuvent être contaminées par transfert à partir des milieux pollués qui les jouxtent.

La pollution de l'air est une véritable menace pour d'immenses surfaces forestières incluses dans les parcs nationaux. Ainsi, en RFA, 90 000 hectares de forêt attaquée par les pluies acides dans le parc national de Bavière sont atteints de dépérissement. En Italie, l'on

observe un début de dégradation des forêts dans les Apennins, primitives reliques, en raison de l'air émis par les activités industrielles proches.

Alors comment améliorer leur conservation et l'étendue des zones protégées ?

En fait la surface des zones protégées en Europe est insuffisante au regard des besoins de conservation de la nature présents et a fortiori à venir. L'on doit étendre les mesures de conservation à tous les écosystèmes d'intérêt majeur qui n'ont pas encore un statut de conservation.

Tot zover François Ramade over de natuurbescherming.

3. EUROPESE MILIEUPOLITIEK

Tot het inwerking treden van de Europese Akte in 1987, konden we stellen dat de Europese Verdragen geen bepalingen bevatten die rechtstreeks verwezen naar een Gemeenschappelijk milieubeleid.

Daar is nu verandering in gekomen. Het milieubeleid (Art. 130 R tot T/EEG) vormt een onderdeel van de Europese Verdragen. Er wordt in gesteld dat het optreden van de Europese Gemeenschap berust op de beginselen van preventief handelen, de bestrijding van milieuaantastingen aan de bron en het beginsel dat de vervuiler betaalt.

Er dient op gewezen te worden dat op grond van die nieuwe bepalingen milieubescherming een wezenlijk bestanddeel is gaan vormen van de economische en de sociale politiek van de Europese Gemeenschap. Toch dient gezegd dat de Gemeenschap op milieuvlak slechts zal optreden wanneer de hogervermelde doelstellingen beter op het vlak van de Europese Gemeenschap dan op het nationaal vlak kunnen verwezenlijkt worden.

Het is de Raad van Ministers die, na raadpleging van het Europees Parlement, besluit met eenparigheid van stemmen omtrent het optreden van de Europese Gemeenschap met betrekking tot het milieu. Indien de politieke wil daartoe aanwezig is kan de Raad van Ministers ook (met unanimiteit) beslissen welke besluiten met gekwalificeerde meerderheid van stemmen kunnen worden genomen. Belangrijk is ook dat het Europees Verdrag (Art. 130T/EEG) toelaat dat een Lidstaat een verdergaande beschermingsmaatregel treft, voor zover deze verenigbaar is met het Verdrag.

Luidens artikel 130R, lid 1, heeft het optreden van de Europese Gemeenschap op milieugebied tot doel :

- de kwaliteit van het milieu te behouden, te beschermen en te verbeteren ;
- bij te dragen tot de bescherming van de gezondheid van de mens ;

- zorg te dragen voor een behoedzaam en rationeel gebruik van de natuurlijke hulpbronnen.

Teneinde deze doelstellingen te verwezenlijken wordt in artikel 130R, lid 2, bepaald :

"Het optreden van de Gemeenschap berust op de beginselen van het preventief handelen, bestrijding van milieuaantastingen bij voorrang aan de bron en het beginsel dat de vervuiler betaalt. De eisen terzake van milieubescherming vormen een bestanddeel van de andere takken van het Gemeenschapsbeleid".

Artikel 130R, lid 3, geeft vier criteria waaraan het optreden van de Gemeenschap op milieugebied moet voldoen :

"Bij de uitwerking van haar optreden op milieugebied zal de Gemeenschap rekening houden met :

- de beschikbare wetenschappelijke en technische gegevens ;
- de milieumomstandigheden in de onderscheiden regio's ;
- de voordelen en lasten die kunnen voortvloeien uit optreden, onderscheidelijk niet-optreden ;
- de economische en sociale ontwikkeling van de Gemeenschap als gehele en de evenwichtige ontwikkeling van haar regio's".

Artikel 130R, lid 4, voegt daar aan toe :

"Op milieugebied treedt de Gemeenschap op, wanneer de in lid 1 vermelde doelstellingen beter op het niveau van de Gemeenschap dan op dat van de Lid-Staten afzonderlijk kunnen worden verwezenlijkt. Onverminderd bepaalde maatregelen met een communautair karakter, dragen de Lid-Staten zorg voor de financiering en de uitvoering van de andere maatregelen" In tegenstelling tot de milieumaatregelen die in het kader van het "interne-markt" beleid kunnen worden genomen, geldt voor het "gewone" milieubeleid de eenparigheidsregel. Toch beschikt de Raad over de mogelijkheid om bij eenparigheid van stemmen te beslissen om bepaalde besluiten bij gekwalificeerde meerderheid te nemen (art. 130S).

Van belang is ook artikel 130T dat bepaalt : "De beschermende maatregelen die gemeenschappelijk worden vastgesteld uit hoofde van artikel 130S, beletten niet dat een Lid-Staat maatregelen voor een verdergaande bescherming handhaaft, welke verenigbaar zijn met dit Verdrag".

Naast deze klare juridische basis in de Verdragen met betrekking tot het milieubeleid (Artikelen 130 R tot T/EEG) is, via de Europese Akte, de milieubescherming ook expliciet opgenomen in artikel 100A/EEG (dat betrekking heeft op de onderlinge aanpassing van de wetgevingen tussen de Lidstaten van de Europese

Gemeenschap met betrekking tot de voltooiing van de Interne Markt). Dit artikel bevat ook het principe dat Gemeenschapsaktie o.a. op het vlak van milieubescherming dient uit te gaan van een hoog beschermingsniveau.

Voor artikel 100A/EEG geldt de "samenwerkingsprocedure" tussen de Raad van Ministers en het Europees Parlement. Toch willen we erop wijzen dat het Europees Parlement eigen aksenten kan leggen in het Europees besluitvormingsproces, ook op het vlak van het milieubeleid.

Het Europees milieubeleid krijgt hoofdzakelijk gestalte via Europese richtlijnen die verbindend zijn voor elke Lidstaat, ten aanzien van het te bereiken resultaat, en die door elke Lidstaat in intern recht moet worden omgezet.

Ondanks de geleverde inspanningen heeft België nog steeds een aanzienlijke achterstand op te halen met betrekking tot de tenuitvoerlegging van de Europese richtlijnen. Dit geldt zeker voor wat de milieurichtlijnen betreft. De Belgische staatshervorming heeft de naleving van de Europese wetgeving niet gemakkelijker gemaakt. Sinds de tweede fase van de staatshervorming werden heel wat materies (o.a. het leefmilieu) overgedragen aan Gewesten en Gemeenschappen.

Hierdoor werden deze laatste eveneens bevoegd voor de omzetting van de Europese richtlijnen die binnen hun bevoegdheden vallen. Bij niet-naleving van de Europese richtlijnen wordt echter de nationale staat veroordeeld (De Europese Verdragen kennen enkel Staten, geen Gewesten of Gemeenschappen), maar die staat (België) is volgens het interne recht niet bevoegd (bvb. voor leefmilieuzaken) om handelend op te treden.

4. WAT WILLEN WIJ ?

We zijn voorstanders van strenge Europese milieunormen. We pleiten er dan ook voor dat er op het Europees vlak, naast de Europese richtlijnen, meer beslissingen worden genomen bij Verordening.

Een verordening heeft een algemene strekking. Ze is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke Lidstaat.

Een verordening dient dus, in tegenstelling tot een Europese richtlijn, niet ten uitvoer gelegd te worden door de Lidstaat daar een verordening rechtstreeks toepasselijk is in de Lidstaat.

België slaat geen goed figuur bij het opzetten van richtlijnen. België mag niet langer (met Italië) aan de staart van het peloton bengelen voor wat betreft de tenuitvoerlegging van de Europese richtlijnen.

Binnen het Europees Parlement zijn we voorstander van een interne reorganisatie van de parlementaire commissies. Er moet een volwaardige milieucommissie opgericht worden. De huidige commissie milieu, volksgezondheid en consumentenbescherming is (zoals de titel reeds aangeeft) overbelast. Dit is belangrijk, zeker nu het Europees Parlement, via de Europese Akte, een eigen inbreng verworven heeft bij het totstandkomen van de milieuwetgeving.

Ook dient het Europees Parlement grotere controlebevoegdheden te verwerven op de toepassing van de Europese milieuwetgeving wil deze geen dode letter blijven.

Alhoewel de bevoegdheidsverdeling tussen de Raad, de Commissie en het Parlement niet altijd zeer duidelijk is (- wie is nu bevoegd voor wat ? -), en alhoewel uiteraard geen uitdrukkelijke maatregelen voor de bescherming van belangrijke geologische en fysisch-geografische objecten voorzien zijn, lijdt het toch geen twijfel dat de Europese Verdragen de Europese Gemeenschap toelaten om op dit domein initiatieven te ontplooiën. Als het optreden van de Gemeenschap tot doel heeft :

- de kwaliteit van het milieu te behouden, te beschermen en te verbeteren ;
- zorg te dragen voor een behoedzaam en rationeel gebruik van de natuurlijke hulpbronnen,

rekening houdend met de beschikbare wetenschappelijke en technische gegevens, dan ligt het voor de hand dat er binnen het milieubeleid ruimte is voor een

doordachte geobeschermingspolitiek. Indien de Europese geologische gemeenschap haar voorstellen wetenschappelijk onderbouwt, is er geen enkele reden waarom naast biologische (fauna en flora) ook geen geologische argumenten zouden kunnen in overweging genomen worden voor de beschermingspolitiek. Het zal mijns inziens er alleen op aankomen de juiste gesprekspartner te vinden binnen de Gemeenschap ; immers zowel Raad, Commissie, als Parlement en Administratie zullen dienen betrokken en overtuigd te worden. Daarom is het belangrijk dat de European Working Group on earth science conservation zich in deze materie als officiële vertegenwoordiger bij de Gemeenschap aandient.

In het verleden heb ik als Vlaams Minister voor het Leefmilieu een aantal belangrijke stappen inzake bescherming van het leefmilieu gezet. Mede vanuit mijn bekommernis voor onderwijs en opvoeding onderschrijf ik het educatief belang van de geobescherming. Het is in dit licht dat ik binnen het Europees Parlement uw tolk wil zijn en uw inzichten en standpunten verwoorden en verdedigen bij de Commissie en de Administratie, en dit in nauw overleg met uw representatieve Europese vertegenwoordigers van de Earth science conservation Werkgroep.

BESCHERMINGSPROBLEMEN VAN DE ONDERGROND

door

Jos BOUCKAERT¹

1. INLEIDING

Het is overduidelijk dat de tijdsspanne na de 2e Wereldoorlog gekenmerkt wordt door een steeds groeiende activiteit op wereldschaal. Dit is niet alleen waar voor de uitwisseling van informatie over sociale en economische betrekkingen, maar eveneens voor de toenemende vraag naar grondstoffen en energie. Natuurlijke catastrofes die door de media onmiddellijk bekend worden gemaakt leiden tot verschijnselen van solidariteit op wereldschaal en worden het onderwerp van internationale onderzoeken.

De bescherming van het milieu komt daardoor eveneens in het daglicht te staan en het milieu zelf wordt één van de voornaamste bekommernissen van het beleid. De Hoofden van de Geologische Diensten van West-Europa, die tot hoofdtaak hebben het verzamelen van gegevens over de ondergrond, hebben gezamenlijk aangevoeld dat het hoog tijd werd aan te tonen dat de kennisverwerving over de ondergrond en het onderzoek dat wordt verricht, kunnen bijdragen tot de probleemstelling i.v.m. het milieu en dit over gans Europa. De Geologische Diensten hebben een openbare taak in het verzamelen van geo-wetenschappelijke gegevens en hun interpretatie ; zij staan ter beschikking van de gemeenschap onder de vorm van archieven, rapporten, kaarten enz. De controle, het management en de toegankelijkheid van deze gegevens is in de eerste instantie belangrijk voor de gemeenschap en haar toekomst.

In West-Europa hebben 21 Geologische Diensten zich sinds 1971 gegroepeerd in de WEGS (West European Geological Surveys). Deze informele groep is opgezet als een forum waar gemeenschappelijke problemen worden behandeld. Een dezer problemen is het milieu als zodanig : een combinatie van natuurlijke (fysische, fysiologische, chemische, biologische) en culturele/sociologische verschijnselen die een invloed hebben op levende organismen en op de meeste activiteiten.

2. GEOLOGIE EN MILIEU

Geologie behoort tot het milieu en het geologische milieu slaat meer specifiek op de Aarde en de waterlucht systemen en het kan worden bedreigd door 2 soorten van risico's : de natuurlijke en deze die door de menselijke activiteiten worden teweeggebracht. Op nationaal niveau worden de meeste landen betrokken in milieu management en bescherming al naar gelang de aard van de eigen organisatie. In Duitsland bvb. wordt de controle op water, lucht, bodem meestal gedaan door watermilieu organisaties in de verschillende Länder. Nationale steun voor grootscheeps onderzoek en voor het opstellen van inventarisaties wordt meestal toevertrouwd aan federale instanties. In Nederland werd een speciaal instituut daarvoor opgericht nl. het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu Hygiëne. Het heeft alle aspecten van het milieu in zijn bevoegdheid. In Frankrijk werden "des agences de l'eau" opgericht in de jaren 60 en zij spelen een rol in het beheer van het oppervlaktewater voor kwaliteit en waterzuivering.

Op internationaal niveau werden door de EEG verschillende acties gecoördineerd en in 1990 werd de "European Agency for the Environment" gesticht, die tot taak heeft het verzamelen van gegevens en het milieu management in de Europese Gemeenschap te bevorderen. In 1990 werden door DG III ingevolge de resolutie van de raad van 28 juli 1989 betreffende de ontwikkeling van de communautaire mijnindustrie, voorstellen gedaan inzake de oprichting van een programma genaamd de bevoorrading van de Gemeenschap in grondstoffen. De objectieven zijn een inventaris opstellen inzake het geologische patrimonium, de ontwikkeling van de mijnbouw in de Gemeenschap bevorderen, de onafhankelijkheid van de Gemeenschap inzake primaire grondstoffen verbeteren.

¹Belgische Geologische Dienst, Jennerstraat 13 - B-1040 Brussel.